

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

2. Ухвала Верховного Суду від 03.06.2021. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97394025>
3. Рада суддів України: рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. URL: <https://rsu.gov.ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu>
4. Лист Верховного Суду від 03.03.2022 р. № 1/0/2-22. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00820?an=18>
5. Ухвала Верховного Суду від 13.12.2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107834171>; Ухвала Верховного Суду від 30.11.2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107586101>; Ухвала Верховного Суду від 16.11.2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107354754>; Ухвала Верховного Суду від 10.11.2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107251693>; Ухвала Верховного Суду від 09.11.2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107251684>; Ухвала Верховного Суду від 03.11.2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107105774>; Ухвала Верховного Суду від 31.10.2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107023973>
6. Вища Рада Правосуддя: Рішення від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21>
7. Ухвала Верховного Суду від 18.11.2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107393145>

Ключові слова: захисник, проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження, право на захист, дистанційне судове провадження, учасники кримінального провадження.

Key words: lawyer, conduct of procedural actions in video conference mode during court proceedings, right to defense, remote court proceedings, participants in criminal proceedings.

СИДОРЧУК ВЛАДИСЛАВ ВАСИЛЬОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності,
доктор філософії*

КУЧЕРОВ ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності*

ДО ПИТАННЯ ЗМІНИ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ САНКЦІОНУВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день судовий контроль є важливим елементом в структурі кримінального процесу, в літературі з цього приводу зазначають, що «вагомість та ефективність судового контролю

за дотриманням прав людини полягає в тому, що навіть сам факт його існування справляє позитивний вплив на роботу правоохоронних органів. Нагромаджений досвід у цій сфері демонструє двоякий ефект цього інституту. По-перше, суд, визнавши, що є порушення прав людини, забезпечує їх відновлення. По-друге, підвищується рівень якості роботи правоохоронних органів у кримінальних провадженнях, що підлягають судовому контролю» [2, с. 145]. Судовий контроль є однією з гарантій забезпечення законності, неупередженості і досягнення завдань кримінального провадження. Адже професійна підготовка, належність до незалежної судової гілки влади – формує передумови ретельного контролю слідчого судді за реалізацією правоохоронними органами своїх повноважень, які за своїм характером значно порушують закріплені і гарантовані Конституцією та іншими законами права, свободи і законні інтереси. Однак, з запровадженням воєнного стану в Україні – були значно змінені соціальні, політичні, економічні та інші сфери життя нашої країни. Не стала винятком і правоохоронна сфера – наявні зміни були, в тому числі, закріплені у статті 615 Кримінального процесуального кодексу України [1].

Нас будуть цікавити лише деякі з них, так наприклад у випадку якщо «відсутня об'єктивна можливість виконання слідчим суддею повноважень, передбачених статтями 140, 163, 164, 170, 173, 206, 219, 232, 233, 234, 235, 245–248, 250 та 294 цього Кодексу, – такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором. Рішення керівника органу прокуратури приймається у формі постанови та має містити обґрунтування правомірності здійснення ним повноважень слідчого судді» [1]. На перший погляд вказана вимога дещо нівелює інститут неупередженості судового контролю у кримінальному провадженні, оскільки якщо його функцію у кримінальному провадженні буде здійснювати процесуальний суб'єкт зі сторони обвинувачення – це явно не буде відповідати вимозі процесуальної незалежності функції судового контролю.

Також в цьому ж контексті необхідно виділити і наступні зміни у Кримінальний процесуальний кодекс: «у разі неможливості проведення підготовчого судового засідання обраний слідчим суддею, керівником органу прокуратури під час досудового розслідування запобіжний захід у вигляді тримання під вартою вважається продовженим до вирішення відповідного питання у підготовчому судовому засіданні, але не більше ніж на два місяці» [1]. І «у разі закінчення строку дії ухвали суду про тримання під вартою та неможливості розгляду судом питання про продовження строку тримання під вартою в установленому цим Кодексом порядку обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою вважається продовженим до вирішення відповідного питання судом, але не більше ніж на два місяці» [1]. Варто нагадати, що запобіжний захід у вигляді тримання під вартою визнається виключним запобіжним заходом, і умови його застосування або продовження мають ретельно досліджуватись,

а кожне таке рішення має бути обґрунтованим, на чому неодноразово наголошував ЄСПЛ. Зазначені положення обмежують свободу пересування особи без обґрунтованої на це підстави – рішення суду. Зрозуміло, що встановлене змінами обмеження у розмірі до двох місяців продовження тримання особи під вартою без рішення суду – мають нівелювати в загальному негативний ефект від такого затримання. Однак неприпустимо, щоб свобода вільного пересування особи була обмежена.

Незважаючи на явну невідповідність ні загальноєвропейській кримінальній процесуальній практиці, ні вітчизняній доктрині з практикою застосування відповідних заходів кримінального процесуального примусу – відповідні зміни, які дещо змінили форму кримінального провадження, були покликані перш за все суспільною необхідністю реалізовувати норми кримінального процесуального права в складних умовах, які об'єктивно не можуть повною мірою реалізовуватись у своєму звичайному вигляді, а також необхідністю реалізовувати завдання кримінального провадження. Вказана суспільна необхідність є наслідком об'єктивної неможливості здійснювати трьохланкову взаємодію суб'єктів трьох різних відомств: слідчий – прокурор – слідчий суддя, щодо реалізації окремих кримінальних процесуальних засобів. Саме тому законодавець був вимушений замінити одного із учасників цієї ланки на іншого – керівника органу прокуратури, внаслідок чого відповідна ланка виглядає наступним чином: слідчий – прокурор – керівник органу прокуратури.

Звісно, можна неоднозначно висловлюватись стосовно упередженості керівника органу прокуратури щодо ініціатив його підлеглих стосовно застосування окремих заходів кримінального процесуального характеру, але варто нагадати, що зазначений нами порядок застосовується у виключних випадках, у кожному випадку його застосування керівник органу прокуратури зобов'язаний обґрунтовувати правомірність здійснення ним повноважень слідчого судді, за першої можливості має повідомляти прокурора вищого рівня і суд, а також існує можливість подавати скарги до суду щодо виконання відповідних повноважень прокурором можуть бути подані до суду, що в своїй сукупності формує додаткові гарантії законності і обґрунтованості.

Вищезазначене свідчить про вимушений порядок зміни окремих процедур застосування кримінальних процесуальних заходів у кримінальному провадженні щодо спрощення існуючого судового контролю, наявними адміністративно-організаційними засобами для забезпечення як оперативності кримінального провадження, так і реалізації засад кримінального провадження. Важливо також розуміти, що відповідне спрощення має виключний характер і чітко визначені гарантії від можливих зловживань.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. Марчак В. Я. Судовий контроль за дотриманням прав людини згідно з кримінальним процесуальним законодавством України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 141–146.

Ключові слова: воєнний стан, зміна законодавства, спрощення законодавства.
Key words: martial law, change in legislation, simplification of legislation.

БАБІЙ СВІТЛАНА ВОЛОДИМИРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності*

ПОРУШЕННЯ ЗАСАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ВИПАДКУ РОЗГЛЯДУ ПИТАННЯ ПРО ПРОДОВЖЕННЯ СТРОКУ ДІЇ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ У СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ ПІД ЧАС ОГОЛОШЕННЯ ПОВІТРЯНОЇ ТРИВОГИ

02.03.2022 р. Рада суддів України (далі – РСУ) оприлюднила рекомендації роботи суддів в умовах воєнного стану, серед яких звертає на себе увагу положення про необхідність судів зосередитись виключно на проведенні невідкладних судових розглядів (взяття під варту, продовження строків тримання під вартою). РСУ рекомендувала вважати за неможливе відкладення судових засідань, на яких має розглядатись питання про обрання або продовження запобіжного заходу у виді тримання під вартою [3].

Згодом РСУ ухвалено Рішення № 23 від 05.08.2022 р., яким рекомендовано зборам суддів, головам судів, суддям судів України у випадку загрози життю, здоров'ю та безпеці відвідувачів суду, працівників апарату суду, суддів оперативно приймати рішення про тимчасове зупинення здійснення судочинства певним судом до усунення обставин, які зумовили припинення розгляду справ. Також вказаним документом рекомендовано звернути увагу керівників органів та установ системи правосуддя, суддів на недопустимість ігнорування сигналів повітряної тривоги або інших сповіщень про небезпеку, які надходять від органів управління цивільного захисту [2].

Варто вказати, що РСУ вирішила вважати рекомендації з організаційних питань роботи суддів в умовах воєнного стану, які були опубліковані 02.03.2022 р. на сайті РСУ, такими, що відображають офіційну позицію Ради суддів України щодо організації роботи судів.

Таким чином простежується своєрідна суперечливість у рекомендаціях РСУ між обов'язковістю розгляду питання про обрання або продовження запобіжного заходу у виді тримання під вартою у судовому засіданні, яке відбувається під час оголошення повітряної тривоги, та недопустимістю ігнорування сигналів повітряної тривоги

Завтур Віктор Андрійович Отримання фактичних даних від осіб, що постраждали від воєнних злочинів: міжнародні стандарти та перспективи їх імплементації в Україні	293
Лукашкіна Тетяна Василівна, Гуртієва Людмила Миколаївна До питання про предмет доказування в кримінальному провадженні	296
Підгородинська Анастасія Вікторівна, Широбокова Лілія Олександрівна Актуальні питання зупинення судового розгляду під час воєнного стану в Україні	301
Ракіпова Інна Василівна Медіація та онлайн-медіація як правозахисна комунікація потерпілого у кримінальному провадженні	304
Смирнов Максим Іванович Перегляд архітектури міжнародної системи правосуддя в контексті створення спеціального міжнародного трибуналу ad hoc щодо злочину агресії проти України	308
Стародубов Сергій Вікторович, Д'ячкова Марія Олегівна Щодо питання приводу як спеціальної форми затримання	312
Степаненко Андрій Сергійович Щодо доцільності існування інституту понять у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану і поза ним	314
Стоянов Микола Михайлович Свобода від самовикриття та забезпечення права на захист при проведенні аудіо-, відеоконтролю особи	317
Шилін Денис Вікторович, Кіліміченко Сергій Олегович Щодо участі захисника у кримінальному провадженні у режимі відеоконференції під час судового провадження	321
Сидорчук Владислав Васильович, Кучеров Дмитро Сергійович До питання зміни правової регламентації санкціонування застосування окремих кримінальних процесуальних засобів під час воєнного стану	324
Бабій Світлана Володимирівна Порушення засад кримінального провадження у випадку розгляду питання про продовження строку дії запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у судовому засіданні під час оголошення повітряної тривоги	327
Драгунов Віталій Вікторович Затримання судді за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна відповідальність: окремі питання дотримання належної правової процедури	330